

Álit

um

almennan ítróttapolitikk

Mentamálaráðið august 2005

Soleiðis latið landsstýrismanninum í mentamálum hin 11. august 2005

Jóan Petur Hentze

Katrin Joensen

Sølvi Reinert Hansen

Innihaldsyvirlit

1.	Inngangur	4
1.1.	Hvat er íróttur?	6
2.	Íróttur – mentan, trivnaður og heilsa	8
2.1.	Skipaða og sjálvbodna felagsarbeiðið	8
2.2.	Samleikagerð og førleikamenning	10
2.3.	Fólkaheilsa og trivnaður	10
2.4.	Ábyrgd	13
2.5.	Visjón	14
3.	Støðan hjá íróttinum sum heild	16
3.1.	Bygnaður og umsiting	16
3.2.	Fíggjarviðurskipti	22
3.2.1.	Hvat skulu almennu pengarnir til ÍSF brúkast til?	24
3.2.2.	Veddingarpengarnir – menningarpengarnir	27
3.3.	Altjóða samstarv	29
3.3.1.	Altjóða íróttaluttøka – elitan	31
3.4.	Breiddin	33
3.5.	Íróttanlegg	35
4.	Niðurstøður og tilmæli	38

1. Inngangur

Landsstýrismaðurin í mentamálum setti á sumri 2003 ein arbeiðsbólk við umboðum fyri Mentamálaráðið og Ítróttasamband Føroya at gera álit um almennan ítróttapolitikk.

Sum ein hin størsti einstaki mentanartátturin hevur ítróttaliga umhvørvið mangan eftirlýst einum virknum og miðvísnum ítróttapolitikki bæði frá landspolitiskari og kommunalari síðu. Hetta álit, sum nú er latið úr hondum, er helst fyrsta veruliga royndin at orða ein almennan ítróttapolitikk í Føroyum.

Hví hava ein almennan ítróttapolitikk?

Tað skerst ikki burtur, at ítrótturin hevur ómetaliga stóran mentanarligan og samfelagsligan týðning. Tí er eisini umráðandi, at tað frá politiskari síðu verður orðaður ein almennur politikkur fyri hetta økið, og at gjørdar verða miðvísar ætlanir fyri menning av teimum karmum, sum ítrótturin skal virka í.

Hetta álit hevur uppskot til visjónir og menningarætlanir fyri nakrar av mest týðandi táttunum í ítróttaliga virkseminum.

Ynskið hjá arbeiðsbólkinum er, at hetta álit um almennan ítróttapolitikk verður við til at seta sjøtil á eitt mennandi og framhaldandi ítróttapolitiskt kjak, og at tey tilmæli, sum her eru sett fram, verða tikin upp til nágreiniligari viðgerð.

Tað er tó greitt, at skulu sett mál røkkast og fremjast í verki ítróttinum og samfelagnum at gagni, so krevst samvilji frá øllum avvarðandi pørtum.

Arbeiðsbólkurin hevur verið mannaður soleiðis:

Jóan Petur Hentze, Mentamálaráðið

Katrin Joensen, umboð fyri ÍSF

Sølvi Reinert Hansen, umboð fyri ÍSF

Arbeiðsbólkurin fekk henda arbeiðssetning frá landsstýrismanninum:

1. Gerast skal lýsing av ítrótti sum týðandi mentanartáttur í samfelagnum, og hví tað er umráðandi við virknum og miðvísnum almennum ítróttapolitikki.
2. Gerast skal lýsing av støðuni hjá ítróttinum í Føroyum í dag sum heild.
3. Við støði í 1) og 2) skal arbeiðsbólkurin greina framtíðarsjón og menningarætlan við ítøkiligum uppskotum og tilmælum næstu árinum fram serliga við atliti at
 - a. elituítrótti og altjóða luttøku
 - b. fólksligum ítrótti (breiddini), herímillum børn og ung
 - c. ítrótti og fólkaheilsu, herímillum ítrótti í skúlunum
 - d. ítrótti og útbúgving
 - e. skipaðum samstarvi millum ítróttin, landsmyndugleikarnar, kommunurnar, vinnulívið og møguliga onnur, herímillum fíggarviðurskifti hjá ítróttinum
 - f. umsiting og bygnaði.

Arbeiðsbólkurin hevur havt reglugligar fundur tó so, at ein steðgur kom í arbeiðið í sambandi við landsstýrisskiftið 2004. Í sambandi við arbeiðið hevur arbeiðsbólkurin havt samskifti við ítróttaliga umhvørvið og fingið tilfar, viðmerkingar og uppskot frá fleiri av sersambondunum, tvs. einstøku ítróttagreinunum.

Arbeidssetningurin er sjálvandi grundarlag fyri hesum áliti, men arbeidsbólkurin hevur við støði í arbeidssetninginum valt serliga at viðgera yvirskipaðu ítróttaligu umstøðurnar í Føroyum.

Arbeidsbólkurin hevur í arbeiðinum eisini hugt eftir, hvat grannalondini hava gjørt á ítróttapolitiska økinum, men umstøður hava ikki verið til drúgvført kanningararbeiði hesum viðvíkjandi.

Tað skerst tó ikki burtur, at júst á ítróttakøkinum er mangan trupult at samanbera Føroyar við eitt nú Norðurlond ella Stórabretland, tí fortreytirnar eru so ymiskar. Flestu størri Norðurlondini hava rikið miðvísan ítróttapolitikk í meira enn 30 ár bæði við lóggávu og stuðulsskipanum av ymsum slag. Tó er tað til felags, at norðurlenska ítróttarørslan byggir á somu grundvirði, og er skipað nærur á sama hátt í ymsu londunum.

1.1. Hvat er ítróttur?

Við ítrótt verður í hesum áliti serstakliga sipað til tað ítróttaliga virkseimið, ið fer fram í skipaðum feløgum runt um landið, og sum hevur grundstøði í tí sjálvbodna og demokratiska felagsarbeiðinum. Hesi ítróttafeløg eru øll skipaði innan karmar Ítróttasamband Føroya ella Hugaítrótt Føroya.

Arbeidsbólkurin metir tí vera avgerandi fyrirtreyt, at almenni ítróttapolitikkurin tekur støði í hesi sjálvbodnu og demokratisku skipan, og at almenni ítróttapolitikkurin sum aðalmál hevur yvirskipaða ítróttaliga virkseimið fyri eyga.

Álitið viðgerð í høvuðsheitum yvirskipaðar tættir í ítróttaliga virkseminum, har nomið verður við umstøður og trupulleikar, sum eru av týðningi fyri menningina av ítróttinum sum heild. Tað merkir, at álitið bert í ávísan mun viðgerð umstøður, sum einstakar ítróttagreinar hava.

Álitið fevnir ekki um íróttaligt virksemi, ið fer fram í heilsudeplum ella líknandi, sum eru skipaði á vinnuligum grundarlagi ella á annan hátt fella uttanfyri vanliga íróttaliga felagsskapin.

2. Ítróttur – mentan, trivnaður og heilsa

Tað hevur verið alment viðurkent í mong ár, at ítróttur er sjálvstøðug mentanargrein á jøvnum føti við aðrar. Tað er eisini breið semja um, at ítrótturin er mentanargrein, ið á ymsan hátt fevnir um størstu fjøld av fólki, og at ítróttur hevur alstóran týðning bæði mentanarliga og samfelagsliga.

Ítróttur – hjá børnum og vaksnum, kvinnum og monnum, til kapping ella ítriv – hevur í sær grundleggjandi eginvirði. Afturat hesum eru ymisk hjávirði, ið onkursvegna geva aðrar ágóðar enn teir, ið bert viðvíkja ítróttinum.

2.1. Skipaða og sjálvbodna felagsarbeiðið

Skipaða ítróttarørslan í Føroyum fevnir í dag um eini 140 lokalfeløg kring alt landið. Í løtuni eru um 120 ítróttafeløg og 15 sersambond skipað við Ítróttasambandi Føroya (ÍSF) sum landsfelagi. Harumframt eru um 20 ítróttafeløg innan talv og bridge, hvørs sersambond eru skipaði í Hugaítrótti Føroya (HÍF).

Sum áður nevnt er ítróttarørslan grundleggjandi demokratiskt skipað. Allir bygnaðarligir meginstovnar – stjórn, starvsnevnd og starvsnevndir í sersambondum og feløgum – eru demokratiskt valdir. Við hesi skipan verður lagt upp til, at limirnir sjálvir eiga alla ítróttarørsluna – hetta er eisini ein grundleggjandi fortreyt fyri ta fatan, sum okkara partur av heiminum hevur av ítróttarørsluni sum verandi óheft av politiska myndugleikanum.

Hetta, at ítróttarørslan er demokratiskt skipað, og at limirnir á henda hátt kenna og taka stóra ábyrgd av teirra feløgum, er ivaleyst eisini partur av frágreiðingini um tað stóra sjálvbodna arbeiðið, ið verður gjørt innan ítróttin kring landið, og sum í sjálvum sær er megingrundarlagið undir øllum ítróttaliga virkseminum.

Ábyrgdin fyri virkseminum er ítøkilig fyri tann einstaka, og sjálvbodna arbeiðið gevur ítøkilig úrslit, hvørt tað verður mált í virkiskarmum, limatali, trivnaði og felagslívi ella í ítróttaligum úrslitum á leikvølli.

Ein annar týðandi partur er, at ítrótturin onkursvegna hevur – og sum aðalmál skal hava – fjøltáttað tilboð til øll. Eitthvørt er til øll, um tað so eru íðkarar, leiðarar, venjarar, hjálparfólk, nevndarlimir, viðhaldsfólk ella foreldur. Fjølbroytta úrvalið av íðkaðum ítróttagreinum hevur eisini við sær, at ítøkilig ítróttatilboð eru til øll, ið hava hug at luttaka uttan mun til førleikar og stig annars.

Aðalhyrnissteinurin í ítróttarørsluni er sjálvbodna arbeiðið. Um fólk ikki høvdu hug at nýta sína frítíð til ítróttavirksemi, var eingin ítróttarørsla.

Hetta er styrkin hjá rørluni, men samstundis eisini veikleikin. Styrkin er, at rørlan er fest í lokalumhvørvinum, og at virksemið sum so bert er treytað av, at onkur er áhugaður í at fremja tað. Men áhugin – ella motiveringin – til at gera sjálvbodnan innsats fyri einstaka íðkaran, liðið, felagið, bygdina ella landið, er ikki sjálvsagdur. Hann køvist við tíðini, um ikki stuðlaður og eggjaður. Her eigur tað almenna ábyrgd at stuðla uppundir.

Hetta er tó ikki nakað, ið sermerkir ítróttarørsluna, men er felags fyri allar rørlur, sum virka á sjálvbodnum grundarlagi.

Tað er í hesum sambandi umráðandi at vísa á, at sjálvbodna ítróttaliga arbeiðið er sera týðandi partur av vælferðarsamfelagnum. Sjálvbodna ítróttaliga virksemið átekur sær á henda hátt týðandi samfelagsgagnligar uppgávur, sum eru við til at geva eitt fjølbroytt og gevandi mentanarlív, mennandi heilsutilboð, trivnað og ítróttaligar avbjóðingar fyri hvønn einstakan.

2.2. Samleikagerð og førleikamenning

Íróttur spælir sera stóran leiklut í samleikagerðini bæði í lokalumhvørvinum og í tjóðarhøpi. Kappingartátturin er við til at savna fólk um eitt felags mál, og arbeið verður á ymsan hátt fram móti hesum málinum. Gjøgnum íróttin hava lokalumhvørvi og í størri høpi tjóðir høvi at royna sín samleika, og harvið styrkja og ítøkiligera hann við at samanbera hann við aðrar.

Írótturin byggir eisini á týðandi samfelagsvirði, ið somuleiðis hava stóran uppalandi týdning. At íðka írótt er ein dannilsisprosess, har persónligar royndir verða gjøgnumlivaðar innan fyri tær reglur og hugsjónir, sum viðkomandi íróttamentan hevur.

Bæði líkamligu og kensluligu síðurnar av okkara persónsmensku hava týdning fyri samleikagerðina. Írótturin kann vera miðvíst avrik og beinhørð kapping, men grundleggjandi er írótturin eisini ein møguleiki at royna seg sjálfvan í dystinum og leikinum sum partur av felagsskapinum.

Virði sum sjálvstöði, fólkaraði, ábyrgd, áræði og felagsskapskensla eru fastir lutir í íróttinum – ábyrgd hins einstaka fyri egnum og felags avriki og innsatsi eru grundarsteinar undir menningini av sunnum og góðum samfeløgum. Írótturin er á henda hátt við til byggja brýr millum fólk við ymsum førleikum, fortreytum, umstøðum, tjóðskapi, trúgv, kyni og aldri.

2.3. Fólkaheilsa og trivnaður

Týdningurin hjá íróttinum fyri fólkaheilsuna í vælferðarsamfelagnum er eyðsæddur. Øktur dentur hevur verið lagdur á júst henda týdningin seinnu árinum eitt nú grundað á, at fólk eru alsamt meira kropsliga óvirkin bæði til arbeiðis og í frítíð.

Serligt ljós hefur verið varpað á stöðuna hjá börnunum og teim ungu, har nógv økta nýtlan av teldu og sjónvarpi er við til at fremja likamligt óvirkni, og harvið ávirka likamligu menningina hjá börnunum og teim ungu í vakstrarárunum skeiva vegin.

Ikki bert í spurninginum um rørslu hefur ítrótturin týðning í mun til heilsustöðuna. Ítrótturin kann eisini vera við til at eggja fólki at hugsa um sínar lívsvanar, so tey fáa sum frægast burturúr ítróttaliga avrikinum tað verið seg motión ella kapping, men eisini í mun til samlaða vælveruna. Ítrótturin kann á hendan hátt menna eitt sunnari lívsmynstur.

Sæð yvir tíð er tað eisini á henda hátt, at heilsufremjandi tilboðini, ið ítrótturin sjálvboðið og fyri tað almenna so at siga kostnaðarfrítt veitir øllum samfelagsbólkum, eru við til at spara landskassanum hópín av peningi í viðgerðarkostnaði serliga fyri sonevndu vælferðarsjúkurnar.

Ítrótturin skipar sum er fyri hópín av rørslutilboðum, og haldast má fast við hetta. Hinvegin kann tað tó verða neyðugt at leggja enn størri dent á meira miðvís heilsufremjandi ítróttatilboð fyri ávísar málbólkar.

Nógv børn og ungfólk hava sína dagligu gongd í ítróttafeløgum. Saman við skúlanum og øðrum frítíðartilboðum hava ítróttafeløgini tí eisini eina lærandi og uppalandi uppgávu. Bæði í feløgnum og í skúlunum eigur dentur at verða lagdur á at geva börnunum og teimum ungu jaligar upplivingar við rørslu og ítrótti, og at geva teimum eina fatan av virðunum við sjálvbodnum arbeiði, fólkaræði, samstarvi og sjálvsdissiplin.

Hetta setur stór krøv til ítróttaleiðararnar úti í teim ymsu feløgnum, sum mugu hava vitan og amboð at virka sum leiðarar. Í hesum sambandi eru álit og tryggleiki millum börnini og tey ungu, felag, leiðarar og foreldur avgerandi lykloerð.

Kjarnan í øllum ítrótti er í grundini spæl, har luttakararnir við stöði í felags fortreytum og reglum spæla saman. Viðhvørt er hetta spæl skipað sum ein beinleiðis

lættskiljandi kapping. Spælið kann eisini verða skipað sum framsýning av kynstrum. Eginvirðið og týðningurin av spæli eigur ikki at verða undirmett. Í spæli verða nógvar royndir gjørdar í einum tryggum umhvørvi, ið onkursvegna kunnu stuðla í øðrum støðum og upplivingum í lívinum.

Børn og ung fáa við ítróttinum eisini ment seg og brúkt likamliga orku til nakað gagnligt og stimbrandi. Tað er tó sannroynd, at í ungdómsárunum gevast fleiri við at iðka ítrótt – hetta er eisini fyrbrigdi, ið onnur skipaði mentanartilboð kenna.

Orsøkirnar til hetta eru fleiri, og kunnu ikki allar tilskrivast ítróttinum sum so. Men ítrótturin eigur at verða tilvitaður um trupulleikan og eigur at umhugsa, hvussu ítróttaligu tilboðini og virkseimið annars kunnu tillagast soleiðis, at flest møgulig av teimum ungu halda fram í ítrótti, og harvið verða verandi innan tryggar karmar.

Í størri bygdunum og býunum eru ítróttartilboð við til at geva eitt fjølbroytt mentanartilboð til íbúgvarnar á staðnum – soleiðis, at nakað er til øll. Í smærru bygdunum hevur ítrótturin ikki minni at siga. Í mongum førum er ítróttafelagið einasta støðuga mentanartilboð á staðnum afturat skúla og trúðarsamfelag. Á hendan hátt verður ítróttafelagið ein mentanarlig miðstøð og kraftdepil í bygdini, har bygdafólkið gjøgnum ítróttin koma saman og finna felags virði og mál.

Ítrótturin kann á henda hátt samansjóða bygdir, og er við til at skilgreina og skapa ein felags samleika. Samstundis er ítrótturin við til at mynda samleikan hjá bygdini úteftir. Hetta sama ger seg galdandi, tá samleikin hjá Føroyum sum land skal skilgreinast. Tá eru ítróttalandslið við til at mynda føroyingin og føroysku tjóðina í mun til búgvar í øðrum londum.

2.4. Ábyrgd

Ítrótturin er sjálvboðin rørsla, og tí hvíkur stór ábyrgd á ítróttinum sjálvum at skipa karmarnar um virkseimið. Ítrótturin hevur eisini sera stóra ábyrgd fyri tí ungdomi, sum veksur upp í ítróttafeløgum, at hesi kunnu iðka ítrótt undir tryggum og mennandi umstøðum.

Tað er eisini fyrst og fremst ítrótturin, sum sjálvur má seta út í kortið tey ítøkiligu langtíðarmálini fyri ítróttaliga virkseimið og menningini av hesum.

Tað er tó eisini greitt, at bæði land og kommunur hava stóra ábyrgd av og áhuga í ítróttaliga virkseminum. Kommunurnar hava altíð sýnt ítróttinum í økjum teirra stóran ans bæði við at stuðla bygging av ítróttanleggum og við øðrum fíggjarligum stuðli til ítróttafeløgini. Nakar beinleiðis skipaður ella orðaður kommunalur ítróttapolitikkur við langtíðar menningarætlanum er tað tó neyvan talan um.

At kommunur skipað egnan ítróttapolitikk er væl kent í Norðurlondum, men hetta er eitt øki, ið enn liggur á láni í Føroyum. Ein skipaður kommunalur ítróttapolitikkur kundi tikið støði í einum orðaðum kommunalum mentanar- og trivnaðarpolitikki sum heild. Kommunalur ítróttapolitikkur eigur at tryggja umstøður fyri, at ítróttaliga tilboðið í økinum kann verða so fjølbroytt sum møguligt.

Yvirskipaða ábyrgdin hjá landinum er á ymsum stigum. Tað er umráðandi, at ítróttur á ymsan hátt er partur av skúlaskipanini, og harvið partur av tí førningi, ið skúlin gevur hvørjum einstøkum menniskja at bera víðari í lívinum. Landið veitir sum er fíggjarligar karmar til partar av yvirskipaða ítróttaliga virkseminum, men eisini til bygging av ítróttanleggum, til ferðaútreiðslur við almennu flutningsførunum og einstakar verkætlanir innan ítrótt. Eisini í almenna lógar- og regluverkinum og fyrisitingini annars hevur landið ábyrgd at tryggja ítróttinum mennandi virkisumstøður.

Størsta ábyrgdin hjá almennu myndugleikunum er tó tann at virða tað sjálvstøðugu demokratisku skipan, ið ítróttarørslan byggir á sum verandi óheft av politiska myndugleikanum. Hetta forðar tó ikki fyri, at ítrótturin og politiski myndugleikin í felag seta ítróttalig mál og langtíðarætlanir, og á henda hátt virka fyri at menna allan føroyskan ítrótt samfelagnum at frama.

Tað er her, ein orðaður almennur ítróttapolitikkur hevur sítt tilverugrundarlag.

2.5. Visjón

Arbeidsbólkurin mælir tí til, at ein yvirskipaður almennur ítróttapolitikkur skal vera við til

- ? at byrja og menna eitt støðugt kjak um ítrótt sum heild
- ? at tryggja fjøltáttað og mennandi ítróttalig tilboð til øll
- ? at tryggja ÍSF neyðugar karmar at røkja felags ítróttalig áhugamál, herundir
 - o limaskapir í yviskipaðum altjóða felagsskapum eitt nú viðvíkjandi altjóða dopingsamstarvinum, Oyggjaleikum, øðrum altjóða fakligum ítróttasamstarvi og í sambandi við olympisku rørsluna
 - o veita ráðgeving um ítróttaligar spurningar,
 - o skipa fyri førleikamenning av ítróttaleiðarum og
 - o stuðla sersambondunum í røkt og menning av altjóða limaskapum, samstarvi og samskifti
- ? at seta út í kortið ítøkilig framtíðarmál fyri ítróttin sum heild, herundir
 - o at Føroyar eru sjónligar í altjóða ítróttasamstarvinum og miðvíst taka lut í altjóða kappingum í øllum ítróttagreinum

- at Føroyar hava neyðug landsítróttanlegg, sum lúka øll altjóða krøv
- at Føroyar á henda hátt kunnu bjóða seg fram at hýsa altjóða ítróttakappingum
- at Føroyar fyriskipa Oygjaleikirnar í seinasta lagi 2015.

Til tess at seta í verk menningarætlanir við støði í hesu visjón, eru samstarv, samskipti og samvilji millum almennar myndugleikar, skipaðu ítróttarørsluna og aðrar avvarðandi partar av avgerandi týðningi.

3. Støðan hjá ítróttinum sum heild

Niðanfyrri standandi lýsing av støðuni hjá ítróttinum tekur ikki beinleiðis støði í einstøku ítróttafeløgnum kring landið. Heldur verður hugt eftir, hvørjar yvirskipaðar virkisumstøður ítrótturin sum heild hevur, og hvørjir menningarmøguleikarnir eru.

Arbeidsbólkurin heitti á ítróttaliga umhvørvið um at gera viðmerkingar til ymiskar tættir í arbeiði teirra. Sambondini vórðu biðin um at lýsa, hvussu støðan hjá viðkomandi ítróttagrein var, menningarmøguleikar og málsetningar, og boð uppá, hvussu málini kunnu røkkast.

Høvuðssjónarmiðið hjá arbeidsbólkinum er, at føroyska ítróttarørslan stendur ov spjadd. ÍSF hevur sum savnandi landsfelagsskapur ikki neyðugu amboðini at virka fyri felagsítróttaligu áhugamálunum – og sum skulu endurspeгла yvirskipaðu samfelagsliga áhugamálunum í ítróttinum – í nóg stóran mun. Skal føroyskur ítróttur mennast sum heild, er neyðugt, at ÍSF sum yvirskipaður felagsskapur verður styrkt serliga umsitingarliga og fakliga.

3.1. Bygnaður og umsiting

ÍSF

ÍSF er yvirskipaður landsfelagsskapur fyri ítróttin, tvs. hægsti felagsskapurin fyri ítróttin innan karmar ÍSFs. Sambært endamálsgreininini hevur felagsskapurin m.a. sum endamál

- ? at fremja, samskipa og leggja til rættis alt ítróttavirksemi í landinum
- ? at fremja samstarv um ítróttamál við landsmyndugleikar og aðrar myndugleikar í landinum
- ? at umboða Føroyar í ítróttamálum í viðurskiftum við aðrar tjóðir

- ? at seta í gongd og skipa fyri tiltøkum at breiða út ítróttina til øll fólk uttan mun til aldur, útbúgving, kyn og sosiala støðu, samsvarandi ynskjunum og tørvinum hjá tí einstaka
- ? at menna umstøðurnar hjá teimum, ið hava trupul ítróttalig viðurskipti.

Tað eru limafeløgini, tvs. einstøku ítróttafeløgini kring landið, sum mynda felagsskapin saman við sersambondunum fyri ymsu ítróttagreinirnar. Sersamband er hægsti myndugleiki innan serfrøðiligar spurningar í síni ítróttagrein. Starvið hjá sersambandi er í høvuðsheitum:

- ? at stuðla ítróttagrein síni í landinum, seta reglur, løggilda dómara, skipa fyri kappingum, staðfesta met og virka fyri stovnan av nýggjum feløgum innan ítróttagreinina
- ? at umboða ítróttagreinar sínar mótvegis útlondum
- ? at syrgja fyri, at reglur, sum viðvíkja ítróttagrein tess, eru í neyvum samsvari við altjóðareglur og ÍSF-lógir og reglur.

Henda skipanin við sersambondum hevur við sær, at ítróttaliga virksemið í Føroyum er ógvuliga miðspjatt (desentralt). Sersambondini ráða í stóran mun sær sjálvum og sínum ítróttagreinum heilt frá skipan av kappingum til altjóða umboðan og førleikamenning.

Hetta er fyri so vítt ein góð skipan m.a. tí, at hon eggjar til, at nevndirnar í sersambondunum taka á seg ábyrgd fyri sínum ítrótti. Ein vansi kann tó vera, at virksemið innan einstøku ítróttagreinirnar er neyvt tengt at persónunum, ið manna nevndirnar í sersambondunum. Eftirsum stórt sæð øll sersambond, Fótbóltssambandið undantikið, verða rikin við sjálvbodnum arbeiðskreftum eftir arbeiðstíð, kann tað tíðum tykjast tungt at skula umsita og menna allar partar av einum ítrótti.

ÍSF hevur í lýtuni tann leiklut, at tað samskipar virksemini, ið er felags fyri ítróttagreininirnar, m.a.

- ? býtið av inntøkunum av fíggjarløgtingslógini, veddingarpengunum og øðrum stuðli
- ? skipanina við ítróttuferðum innanlands
- ? tryggingarviðurskifti
- ? fyriryrgjandi átøk
- ? umboðan móttvegis felagsítróttaligum norðurlendskum og altjóða felagsskapum v.m.
- ? rakstur av ÍSF-húsinum.

ÍSF loysir sostatt ymsar uppgávur, ið eru felags fyri sersambondini. Í flestu førum er talan um uppgávur, ið onkursvegna eru merktar av, at tær eru formligar.

Hinvegin er lítil orka at gera uppsøkjandi ella nýskapandi arbeiði millum feløg og sersambond. Her liggur eisini veikleikin við verandi miðspjadda bygnaði. Tað er í stóran mun ikki ÍSF, ið setur yvirskipaðu ítróttaligu dagsskránnu, sum annars vildi verið náttúrligt fyri savnandi landsfelagskap, men heldur einstøku sersambondini, sum fyrst og fremst taka støði í egnum seráhugamálum fyri teirra ítrótti og fíggjngini av hesum.

Tað kann tí eisini tykjast, sum at tær ymsu ítróttagreininirnar í Føroyum hava lítið samstarv. At fáa skipað eitt samstarv er av stórum týðningi fyri menningina av ítróttinum í Føroyum. Lutvíst kann eitt meira miðvíst samstarv styrkja tær smærru ítróttagreininirnar, ið hava ilt við at finna neyðugu orkuna til at stápla nakað stórvegis uppá beinini. Lutvíst kann tað hjálpa øllum ítróttagreininum, eftirsum tær í mongum førum hava felags avbjóðingar.

Eitt slíkt samstarv millum sersambond kundi lagt upp til víðari samstarv millum feløgini, bæði hvat viðvíkur fyriskipan av felags tiltøkum, samskipan av venjingum,

og felags umboðan mótvegis kommunalpolitisku myndugleikunum. Í hesum hevur ÍSF eyðsæð stóran samskipandi leiklut.

Tó at ÍSF er savnandi felagsskapur fyri yvir 120 limafeløg við okkurt um 15.000 limum, fleiri sersambondunum og undirnevndum, og umsitur rímuliga stórar pengingaupphæddir, so hevur ÍSF í veruleikanum onga fasta umsiting. Hetta er ein stórir vansi. Umsitingarligu uppgávnar verða loystar av starvsnevndarlimunum, sum samstundis hava sitt borgarliga starv at røkja. Ein møguligur olympiskur limaskapur fer harafturat at krevja eina umsitingarliga kollvelting, sum ÍSF als ikki hevur fyrireikað seg til.

Metast má tí, at tíðin er farin frá hesi skipan, tí felagsskapur av hesi stødd, endamáli og samfelagsliga týðningi krevur veruliga umsiting til tess at kunna veita eitt tænaustøði, sum øll kunnu verða nøgd við.

ÍSF eigur tí at umhugsa at skipa dagligu umsitingina á annan hátt eitt nú við fulltíðarsettum aðalskrivara at leiða umsitingarliga arbeiðið. Hetta verður gjørt eitt nú bæði í Álandi og Grønlandi, sum í fólkatáli kunnu samanberast við Føroyar, men sum ítróttaliga ikki eru á sama støði serliga í mun til sjálvstøðugar altjóða limaskapir. Umframt aðalskrivara hava ítróttasambondini í hesum báðum londunum útbúgvingarráðgevarar og ítróttaráðgevarar í starvi.

Tó skal sigast, at Mentamálaráðið hevur fíggað eina royndarverkætlan við ítrótt- og ungdómsráðgeva hjá ÍSF. Hetta er í veruleikanum einasta fulltíðarstarvsfólkið í ÍSF. Royndarverkætlanin hevur sum heild roynst væl, men tað skerst ikki burtur, at ítrótt- og ungdómsráðgevin eisini hevur virkað sum umsiting fyri ÍSF, og harvið tikið orkuna frá ráðgevingini, sum verkætlanin skuldi byggja upp. Hetta er ikki nøktandi ei heldur fyri ÍSF. Royndarverkætlanin hevur fyríbils fígging fram til árslok 2005.

Av sersambondunum er tað at kalla bert Fótíbóltssambandið, sum hevur veruliga umsiting undir leiðslu av aðalskrivara. Hetta er somuleiðis neyðugt, skal FSF lúka

altjóða krøvini til fótbólt í dag. Hinvegin tryggjar altjóða samstarvið og luttøkan í altjóða kappingum eisini inntøkur til FSF, og sum kunnu fíggja eina slíka umsiting umframt at menna fótbóltin sum heild.

Hesar móguleikar hava miðalstóru sersambondini – eitt nú hondbóltur, flogbóltur, fimleikur og svimjing – ikki. Tey smáu sersambondini megna tað als ikki, og bert í ávísan mun hava sersambond funnið saman at samskipa umsitingarliga arbeiðið. Tað kann tí verða rættiliga tilvildarligt, hvussu virkseimið verður skipað, og hetta er harafturat sera tengt at persónliga eldhuginum hjá nevndarlimum.

Eyðsæð er hetta trupulleiki fyri fleiri íróttagreinir. Tíðin og orkan røkkur ofta bert til at skipa fyri ymsu kappingunum, meðan eitt nú miðvíst og langtrøkkandi menningararbeiðið av íróttinum bæði í breidd og elitu ella røktin av altjóða samstarvinum verða raðfest lægri. Hetta kann kosta føroyskum írótti dýrt í longdini.

Her eigur ÍSF sum yvirskipaður felagsskapur ábyrgd at stuðla uppundir umsitingarliga arbeiðið hjá ymsu sersambondunum, sum tørva tað. Hetta merkir ikki, at ÍSF skal fyriskipa kappingum, men at ÍSF miðsavnað kann vera við til at tryggja kontinuitet í samskiftinum, ráðgevingini og menningarætlanum í einstøku íróttagreinunum, og sum harafturat hevur stóran felagsíróttaligan týdning.

Staðfestast má tó, at hesa uppgávu megnar ÍSF ikki í dag í nóg stóran mun.

Nevnast skal, at Íróttasambandið fyri Brekað hevur serstakan ráðgeva í starvi, sum í ávísan mun eisini virkar sum umsiting fyri ÍSB. Ráðgevin er lutvíst fíggjaður við almennum stuðli á fíggjarløgtingslógini. Fyri júst ÍSB, sum hevur verið avgerandi drívmeði at virka fyri betri íróttaligum umstøðum til tey brekaðu og sum áhaldandi hevur eggjað henda bólkin at taka virknan lut í írótti eisini í altjóða høpi, er tað av alstórum týdningi at hava fakliga ráðgeving.

HÍF

Hugaítrótt Føroya, sum varð stovnað í 2003, er enn mest at meta sum tekniskt samstarv millum Talvsambandið og Bridgesambandið, har játtanin á fíggarløgtingslógini verður býtt millum sambondini. Játtanin verður mest nýtt til altjóða luttøku hjá landsliðum og ungdóms- og menningararbeiði.

Ein ætlan við stovnsetanini av HÍF var m.a. felags skrivstovuhald og ítróttaráðgeving. Henda ætlan er ikki framd einamest vegna vantandi fígging. Eisini tekur tað tíð at byggja upp samstarvið millum hesar báðar ítróttagreinirnar.

Tað hevur stundum verið frammi, hví hugaítrótt ikki er partur av ítróttaliga virkseminum innan karmarnar hjá ÍSF, tvs., at øll ítróttarørslan varð savnað í einum felagsskapi, og sum ÍSF hevur sum endamál. Arbeidsbólkurin metir, at fyri samlaðu ítróttarørsluna hevið tað verið ein avgjørd styrki, at hon var savnað í einum felagsskapi. Hetta er tó ikki spurningur, sum tað almenna eigur at taka beinleiðis støðu til. Hvussu ítrótturin skipar seg er fyrst og fremst upp til ítróttaliga umhvørvið sjálvt. Í grannalondunum er eisini rættiliga ymiskt, hvussu hugaítrótt hevur skipað seg í mun til onnur ítróttasambond.

Tøkniliga menningin síðstu árinum hevur givið serliga børnunum og teim ungu ein vaksandi áhuga fyri hugaítrótti, har alnótin er leikvøllur. Fyri føroyska hugaítróttin gevur alnótin stórar menningarmøguleikar. Hugsast kann tí eisini, at nýggjar hugaítróttagreinir verða skipaðar í Føroyum næstu árinum.

HÍF hevur onga beinleiðis umsiting. Hetta merkir eisini, at HÍF ikki spælir nakran stórvegis leiklut fyri sersambondini eitt nú í sambandi við menningarætlanir ella líknandi. HÍF virkar í høvuðsheitum sum formidlari av almenna stuðlinum, sum Talvsambandið og Bridgesambandið síðan hvør í sínum lagi arbeiða við.

Í mun til ÍSF, so hevur HÍF ikki lut í fíggarligu ágóðunum viðvíkjandi skipanini við innanoyggja ferðing ella veddingarpengunum, sí annars næsta tátt.

3.2. Fíggjarviðurskipti

Einki virksesemi uttan fígging, og so er eisini við ítróttinum. Tað er trupult at gera greiða mynd av verandi fígging av tí samlaða ítróttaliga virkseminum úti um landið. Arbeidsbólkurin hevur valt at taka støði í yvirskipaðu fíggingini av ítróttinum, tvs. teimum landsítróttaligu umstøðunum, sum serliga ymsu ítróttasambondini hava.

Arbeidsbólkurin hevur sostatt ikki kannað fíggjarligu viðurskiptini hjá einstøku ítróttafeløgnum, tí mett hevur verið, at hetta liggur uttanfyri arbeidssetningin.

Tað er eingin ivi um, at ítrótturin ikki bara brúkar pening, men eisini skapar nógvan pening. Eitt nú hevur ítróttur stórt handilsligt virðið. Vinnulívið hevur drúgva siðvenju at stuðla ítróttaligum virksesemi bæði lokalt og við landsliðum, men tað er mangt, sum bendir á, at vinnulívið tey seinnu árin meira miðvíst brúkar ítrótt og tey positivu virði, ið ítróttur sendir, í marknaðarføringini.

Einki er at ivast í, at upphæddirnar, sum vinnulívið stuðlar við, eru nógv øktar síðstu árin, tí ítrótturin hevur eisini megna at selt eina góða vøru, og harvið fingið eyka inntøkur til ítróttaliga virksemið.

Tó at bæði kommunur og landið hvør í sínum lagi lata fíggjarligan stuðul til ymsar tættir í ítróttaliga virkseminum, so er umráðandi at vísa á, at samfelagið fyri henda pening fær fleiri týðandi trivnaðarligar, mentanarligar og heilsuligar ágóðar, og sum annars vildu kostað samfelagnum nógv meira. Ítrótturin veitir tí í veruleikanum sjálvboðið tí almenna fjøltáttaðar samfelagsgagnligar tænastr.

Tað er tó givið, at nógv fígging skal til fyri at reka tað samlaða ítróttaliga virksemið í Føroyum í dag. Hjá einstøku feløgnum eru fíggjarkeldurnar serliga sjálvboðna arbeiðið, inntøkur av eydnuspølum og tiltøkum av ymsum slag, kommunalur stuðul og sponsorar ofta frá lokala vinnulívinum. Her hevur tað almenna, tvs. landskassin, ongan beinleiðis fíggjarligan leiklut.

Um hugt verður eftir almennu játtanini til ítróttaligt virksemi á fíggjarløgtingslógini, so er henda býtt sundur í ymsar partar. Við støði í fíggjarløgtingslógini 2005 er játtanin til ÍSF og ávís sersambond innan ÍSF íalt kr. 3.100.000. Hetta hevur verið stigið síðstu árin.

Nevnda upphædd er býtt sundur soleiðis, at ÍSF fær eina játtan uppá kr. 2 mió í stuðli. Hesar báðar milliúnirnar verða aftur býttar sundur til ymsu sersambondini og til umsiting hjá ÍSF eftir serligum bítislykli, sum stjórn ÍSFs hevur sett. Stjórnin er mannað av sersambondunum og sjálvari starvsnevndini, ið er vald av limafeløgunum og sersambondunum.

Harumframt fáa tvey sersambond innan ÍSF serstakan beinleiðis stuðul á fíggjarløgtingslógini. Fótbóltsamband Føroya fær kr. 900.000 til ávikavist altjóða samstarv og summarfótbóltskúla til tey ungu. Ítróttasambandið fyri Brekað hevur sum áður nevnt eina játtan kr. 200.000 til ítróttaráðgeva.

Umframt omanfyri nevnda stuðul til landsfelagsskapir er serlig almenn stuðulsskipan til ferðing innanlands við almennu flutningsførunum. Tað er mong ár síðan, at ítrótturin vann sær rættindi til kostnaðarfría ferðing við Strandfaraskipum Landsins. Hesin rættur má metast at vera ein avgerandi fortreyt fyri teimum mongu kappingunum kring landið og harvið samlaða ítróttaliga virkseminum.

Henda skipan við stuðli til innanlands ferðing, sum ÍSF sjálvst umsitur, hevur eina játtan uppá kr. 3.250.000 á fíggjarløgtingslógini 2005, og er upphæddin gjald fyri ferðaseðlar til Strandfaraskip Landsins.

Uttanfyri ÍSF hevur HÍF síðan 2003 havt eina játtan á fíggjarløgtingslógini uppá kr. 325.000. Áður hevði Talvsambandið egna og nakað lægri stuðulsjáttan. Játtanin til HÍF verður býtt millum Talvsambandið og Bridgesambandið eftir ávísnum bítislykli, sum hesi sersambondini hava sett, og verður einamest nýtt til landsliðsluttøku í altjóða kappingum og til ungdómsmenning.

Tað er greitt, at øll sersambond og allar íróttagreininir hava brúk fyri ella hava stórt ynski um meira almenna fígging til virkseimið – ikki minst til at menna tættir í íróttaliga arbeiðinum, sum í dag kunnu liggja á láni eitt nú landsliðsarbeiði og førleikamenning av leiðarum, venjarum v.m. Hinvegin er eisini greitt, at so sum landsbúskaparligu útlitini eru komandi árinum, kunnu ikki væntast munandi nýggjar upphæddir til írótt úr landskassanum.

Spurningurin er tí, um til ber at fáa meira fyri verandi almenna pening við at brúka hann øðrvísi, tvs. at gera nýggja raðfesting av yvirskipaða íróttaliga virkseminum.

Høvuðssjónarmiðið hjá arbeiðsbólkinum er, at føroyska íróttarørslan stendur ov spjadd, og at ÍSF sum savnandi landsfelagsskapur tørvar betri umstøður at virka fyri felagsíróttaliga áhugamálini innan eitt nú yvirskipaða altjóða samstarvið, ráðgeving og førleikamenning, og sum eisini í størri mun kann seta íróttapolitisk mál á dagsskrá bæði innanhýsis í írótttaumhvørvinum og fyri almennu myndugleikunum.

Skal hetta eydnast krevst bæði umsitingarlig og bygnaðarlig nýskipan innan ÍSF.

3.2.1. Hvat skulu almennu pengarnir til ÍSF brúkast til?

Frá politiskari síðu hava ikki verið settar nakrar beinleiðis treytir fyri endamálinum við fíggarliga stuðlinum, sum ÍSF fær á fíggarløgtingslógini. Talan er um yvirskipaða stuðulsveiting, har ÍSF sjálvt raðfestir, hvussu stuðulin verður nýttur.

Írótturin hevur sostatt sjálvur ábyrgdina av at leggja arbeiðið so til rættis, at sum mest fæst burturúr peninginum. Hinvegin er tað ein vansi, at tað frá almennari síðu nærur als ikki verður grundað um, hvørji mið ella mál samfelagið sum heild hevur við stuðlinum til írótt – hvat ynskir samfelagið afturfyri peningin?

Slík almenn grundan ella ætlan við stuðlinum frá politiskari síðu skal ekki fatast sum politiskt inntriv í sjálvræðið hjá íróttinum, men er heldur at meta sum politiskur áhugi og samvilji at røkka felags málum. Stundum man slíkur áhugi og samvilji eisini kennast kærkomin hjá íróttinum.

Um hugt verður eftir stuðlinum, sum ÍSF fær á lógtingsfíggarlóginum kr. 2 mió, so verður peningurin býttur út til ymsu sersambondini eftir einum meira ella minni fastlæstum býtislykli. Partur av játtanini fer til umsiting hjá ÍSF og felags rakstur av ÍSF-húsinum.

Hetta er ein sera stívir skipan, ið ikki tekur hædd fyri felagsáhugamálunum hjá íróttinum sum heild ella veruliga tørvinum og ítøkiligum ætlanunum í teim ymsu íróttagreinunum.

Annar vansi er, at játtanin skal sundur í nógvar partar, sum av somu orsök í fleiri førum verður til viðfáning í samlaða rakstrarvirkseminum hjá ymsu sersambondunum.

Um hugt verður eftir rakstrarroknskapunum hjá ymsu sersambondunum, so sæst, at at almenni stuðulin umvegis ÍSF hevur lutfalsliga stóran týdning fyri tær smáu íróttagreinirnar, meðan stuðulin ikki fyllur eins nóg hjá teimum stóru. Almenni landskassastuðulin til ÍSF ferðastuðulin undantikin liggur um 10-15% av heildarinntøkunum hjá øllum sersambondunum (2004 tøl).

Staðfestast kann tí, at tað sum heild ikki er verandi almenna stuðulsjáttanin, ið tryggjar virkseimið í ymsu íróttagreinunum, men hon er heldur at rokna sum lítið ískoyti.

Skipanin við fóstum býtislykli ger eisini, at tað eru sersambondini, sum við støði í egnum seráhugamálum í stóran mun avgera, hvussu játtanin verður brúkt. ÍSF hevur, sum yvirskipaður landsfelagsskapur fyri íróttin, sera lítlar móguleikar at raðfesta sítt eigna arbeiði í mun til tað hjá sersambondunum.

Hetta hevur so ta avleiðing, at ÍSF ikki í nóg stóran mun megnar at veita tey miðsavnaðu tilboðini og tænastrnar til limafeløg og sersambond, sum tað annars hevur til endamáls.

Á ein hátt tryggjar fastlæsti býtislykilin ymsu sersambondunum eina grundfígging. Hon er tó á so lítlum stigi, at stuðulin er ikki av avgerandi týdningi. Hinvegin er fastlæsti býtislykilin ikki við til at styrkja felagsskapin ÍSF sum miðdepil fyri skipaða íróttin.

Býtislykilin hongur neyvt saman við bygnaðinum í ÍSF. Hann er tí ikki lættur at broyta. Spurningurin er tí, um tað almenna sum part av fremjanini av visjónunum, arbeiðsbólkurin hevur lagt fram í hesum álit, eigur at fara inn í eina neyvri raðfesting ella kravskilgreining av játtanini.

Um hugt verður eftir fíggjarligu viðurskiftunum hjá ymsu sersambondunum, so er greitt, at Fótballtssambandið er í serstöðu. Fótballturin hevur fyri tað fyrsta eina sera stóra atdráttarmegi bæði hvat viðvíkur fígging, sponsorum, áskoðarum, fjølmiðlum osfr. Harumframt tryggja limaskapirnir í UEFA og FIFA, luttøkan í altjóða kappingum og sjónvarpsrættindi v.m., fleirfalt tær inntøkur, sum øll hini sersambondini megna at fáa til vega tilsamans.

Fótballtssambandið sjálvt hevur tí nógv betri møguleikar at seta í verk menningarætlanir fyri fleiri tættir av fótballtinum í senn. Fíggjarliga grundarlagið tryggjar harumframt eina sterka umsiting.

Hesar møguleikar hava hvørki tey miðalstóru ella smáu sersambondini. Fyri ein almennan íróttapolitikk er tað av alstórum týdningi, at íróttaligu tilboðini eru fjøltáttáð. Hóast íróttagreininir eiga at vera í innanhýsis kapping, so er umráðandi at samstarva um tey felags íróttaligu áhugamálini – at lyfta í felag.

Í hesum sambandi hava flestu sersambondini trupult við at rekruttera nóg nógvar leiðarar, og sersambondini hava sera lítt orku at veita leiðarum vegleiðing og ráðgeving um arbeiðið úti í feløgnum. Eisini hava fleiri trupulleikar við at røkja altjóða limaskapirnar eitt nú við reglugluga samskiftinum, umboðan á aðalfundum, at virka í arbeiðsbólkum innan limaskapin v.m. Og tað miðvísa menningararbeiðið liggur ofta á láni ella verður ikki fylgt upp.

3.2.2. Veddningarpengarnir - menningarpengarnir

Síðan eydnuspølini hjá Dansk Tipstjeneste vórðu boðin út í Føroyum síðst í nítíárunum, hevur ítrótturin notið gott av tí vinningsbýti, ið kemur aftur til Føroya.

Sp/f. Ítróttavetting, sum er stovnað við løgtingslóg, hevur gjørt avtalu við Dansk Tipstjeneste um at bjóða spøl teirra út í Føroyum. Sambært lógini skal peningurin, ið kemur aftur til Føroya, nýtast til almannagagnlig endamál, og verður í hesum sambandi ásett, at ÍSF fær 60% av peninginum til ítróttarendamál.

Tað er eingin ivi um, at veddningarpengarnir í dag er sera týðandi partur av fíggjarliga grundarlagnum fyri ítróttaliga arbeiðinum í teim ymsu sersambondunum. Seinnu árinum hevur ÍSF fingið millum kr. 4-6 mió árliga gjøgnum hesa skipan. Viðmerkjast skal, at HÍF hevur ikki lut í veddningarpengunum.

Eins og við almenna stuðlinum á fíggjarløgtingslógini verða veddningarpengarnir býttir til ymsu sersambondini eftir ávísu býtislykli, sum stjórn ÍSF hevur ásett. ÍSF hevur tó ikki orðað nakra miðvísa ætlan um ella sett treytir fyri, hvussu sersambondini skulu nýta peningin í arbeiði teirra.

Felagskapurin ÍSF fær sum so ikki nakran beinleiðis ágóða av veddningarpengunum til tað miðsavnada virksemið, ið ÍSF eigur at standa fyri.

Staðfestast kann tí, at við verandi innanhýsis býti av ávikavist landskassastuðli og veddingarpengum, so hevur ÍSF sera lítlar møguleikar og orku til at fyriskipa og fremja nakað miðsavnað menningararbeiðið fyri limafeløg og sersambond.

Tann skipaða ungdóms- og íróttaráðgeving, sum ÍSF hóast alt hevur í dag, er fíggað við royndarverkætlanarpeningi frá Mentamálaráðnum, tvs., at hon hevur fingið beinleiðis og tíðaravmarkaða politiska raðfesting soleiðis, at fíggingin ikki ávirkar innanhýsis bítislyklarnar hjá ÍSF.

Hetta er tí á ein hátt talandi dømi um ta stírvnu skipan, ið fastlæstu bítislyklirnar skapa.

Tann grundleggjandi munur er millum landskassastuðulin og veddingarpengarar, at veddingarpengararnir eru ikki beinleiðis almennir pengar. Hóast tað almenna er partaeigari í Sp/f. Íróttavedding, so hevur tað almenna ikki beinleiðis møguleika at áseta treytir til eitt nú býtið av hesum peningi millum ÍSF og sersambondini.

Hetta kann tann politiski myndugleikin hinvegin gera við stuðulsjáttanina á fíggarløgingslógini. Meðan veddingarpengararnir eru teir pengar, ið áttu at fari til menning av einstøku íróttagreinunum, so kundi almenni stuðulin á fíggarløgtingslógini heldur verið markaður beinleiðis til miðsavnaða felagsíróttaliga arbeiðið hjá ÍSF.

Arbeidsbólkurin hevur ta greiðu fatan, at ein slík almenn raðfesting vildi givið eitt munandi betri samljóð millum yvirskipaðu áhugamálini hjá íróttinum sjálvum og tey samsvarandi samfelagsligu íróttaáhugamálini hjá tí almenna.

3.3. Altjóða samstarv

ÍSF

Føroyskur ítróttur hevur vunnið sær fleiri altjóða limaskapir, men tað eru eisini fleiri ítróttagreinar, ið ikki hava altjóða limaskap – eitt nú frælsur ítróttur og súkkling, sum í heimshøpi eru stórar ítróttagreinar. Flestu limaskapirnir eru frá 1980'unum.

ÍSF hevur endurnýggjað umsóknina um limaskap í IOC – altjóða olympisku ítróttafelagsskapinum, men enn er ikki greitt, hvussu verður við hesum.

Tað er sera ymiskt, hvussu ymsu sersambondini brúka og røkja altjóða limaskapirnar og teir móguleikar, ið liggja í altjóða samstarvinum. Fortreytirnar hjá sersambondunum eru eisini sera ymiskar, har Fótboldssambandið sum áður nevt er í serstøðu.

Altjóða limaskapirnir eru sera týðandi partar av tí grundarlagi, sum føroyskur ítróttur skal byggja víðari á. Hetta tryggjar ikki bert Føroyum og føroyskum ítrótti luttøku í altjóða kappingum, stórar ítróttaligar avbjóðingar og lut í altjóða menningararbeiðinum í einstøku ítróttagreininum, men tryggjar eisini Føroyum eina rødd og ávirkan í altjóða ítróttasamstarvinum og harvið ábyrgd, sum røkkur útyvir ítróttavirksemið í Føroyum.

Hetta samstarv krevur tí høgá raðfesting, áhaldandi røkt og menning.

Støðan hjá føroyskum ítrótti er á mangan hátt serstøk eisini sæð í ljósinum av tí ríkisrættarligu støðu, sum Føroyar hava. Í hesum sambandi er eisini umráðandi at hava fyri eyga, at altjóða limaskapirnir, sum longu eru vunnir, heldur ikki eru nøkur sjálfvylgja í framtíðini. Um sersambond ikki møta upp til limafundir ella ikki eru virkin í arbeiðinum í viðkomandi ítróttagreini, so er vandi fyri at enda úti í myrkrinum og í ringasta føri, at limaskapurin verður tikin aftur. Skuldi slíkt hent, er hetta eyðsæð ein vanlukka fyri føroyskan ítrótt sum heild.

Serliga smærru sersambondini hava trupult at finna neyðugu peningaligu og menniskjansligu orkuna til virkna luttøku í samstarvinum – tað kunnu vera fleiri fundir árliga, og hetta kann eyðsæð verða tíðarkrevjandi, tá havt verður í huga, at talan er um sjálvboðið arbeiði.

At altjóða samstarvið ikki verður raðfest á nøktandi hátt er sera óheppi. Sum áður nevnt, so eigur ÍSF yvirskipað at tryggja, at altjóða samstarvið eisini hjá sersambondunum verður røkt og ment. Trupulleikin er, at hetta megnar ÍSF heldur ikki. Tí krevjast nýggjar loysnir, har ÍSF verður nógv virknari á hesum øki í góðum samstarvi við sersambondini.

Hetta kann eitt nú gerast á tann hátt, at partur av játtanini til ÍSF á fíggarløgtingslógini verður settur av til at røkja altjóða samstarvið, tvs. fundarvirksemini v.m. hjá ÍSF og sersambondunum í altjóða felagsskapum, til at fyriskipa altjóða tiltøk, ráðstevnur v.m. í Føroyum og annað líknandi, ið kann geva Føroyum eitt sjónligari pláss í altjóða ítróttasamstarvinum.

Fleiri lond eggja sínum felagsskapum til at virka í altjóða samstarvi, og í hesum sambandi at átaka sær fyrisitingarligar uppgávur í altjóða felagsskapum. Dømi um hetta er Svøríki. Við at bjóða seg fram tryggja sviar sær stóra ávirkan, men landið fær eisini nógv burturúr á annan hátt. Eitt nú er luttøka í altjóða samstarvi við til at førleikamenna bæði tað sjálvboðna og tað almenna embætisverkið, nýggj virðismikil netverk verða skapt, fundir, ráðstevnur og kappingar verða fyriskipað í Svøríki osfr.

Ein slík eggjan krevur, at arbeiðsgevarin – almennur sum privatur – eisini sær ágóða av hesum arbeiði.

Ein møguligur olympiskur limaskapur fer at seta heilt nýggj krøv til føroyskan ítrótt. Staðfestast má, at ÍSF sum olympiska nevnd Føroya umsitingarliga ikki er fyrireikað til hetta. Ítróttaliga er støðan kanska nakað øðrvísi, men tað er greitt, at ein møgulig føroysk luttøka í olympiskum sambandi altíð fer at verða sera avmarkað.

3.3.1. Altjóða ítróttaluttøka – elitan

Altjóða limaskapirnir geva luttøku í altjóða kappingum. Eisini á hesum øki er tað ymiskt, hvussu luttøkan verður raðfest í ymsu sersambondunum. Tað veldst eisini í stóran mun um, hvørji ítróttalig mál verða sett.

Altjóða kappingar eru gjarna kappingar fyri “elituna” – tað verið seg fyri einstaklingar, feløg ella landslið. Hetta er ofta sera dýrt – ikki bert sjálv luttøkan, men eisini fyrireikingin, venjingin og elitumenningin.

Hvat er so ein føroysk elita? Er nøkur føroysk elita? Eru tað ítøkiligur úrslitini, sum avgera, um talan er um elitu, ella er tað tilvildarlig almenn profilering? Skulu vit leggja okkum eftir at menna eina elitu innan einstaklingaítrótt ella liðítrótt? Spurningarnir eru nógvir. Tí hvussu hóskar elituhugtakið í veruleikanum til føroysk viðurskifti? Og hevur tað almenna nakran beinleiðis leiklut í hesum?

Føroyska fót bólt landsliðið er millum tey fremstu 130 londini í heiminum sambært altjóða stígalistanum, og bert hendinga føroyskir yrkisleikarar spæla úti í heimi. Føroyska talvlandsliðið plagar at liggja millum 60 tey fremstu londini á talvolympiaduni, og fyrsti føroyski altjóða stórmeistarin er í eygsjón. Føroyar enda vanligar millum 4-8 bestu oyggjalondini á Oyggjaleikum, men hava umboðandi ítróttagreinirnar eingi stórvegis úrslit at vísa á í heims- ella evropeiskum meistarakappingum hvørki innan lið ella einstaklingaítrótt.

Stóra undantakið eru ítróttafólkini hjá ÍSB, har fleiri teirra hava verið og eru á hægsta stigi í heiminum serstakliga í svimjing.

Fyri fleiri ítróttagreinir eru Oyggjaleikir einasta altjóða avbjóðingin, og sum samtundis er á einum samanberiligum stigi, har til ber hjá føroyskum ítróttafólki at vinna heiðursmerki. Men tað er eisini greitt, at Oyggjaleikir eru avmarkaðir ítróttaliga sæð. Skal føroyskur ítróttur longur fram á leið í altjóða høpi, so er tað av

avgerandi týðningi, at ítrótturin sjálvur setur út í kortið ítróttaligu ætlanirnar og málini fyri elituarbeiðið og altjóða luttøkuna.

Manslandsliðið i fót bólti hevur luttikið reglugluga í EM- og HM-undankappingum síðan FIFA limaskapin, og ÍSB hevur luttikið í fleiri para-olympiskum leikum, men fyri aðrar ítróttagreinar innan ÍSF er luttøkan meira tilvildarlig. Eisini er í flestum førum talan um landslið eitt nú flogbólt og hondbólt, meðan lítil dentur verður lagdur á einstaklingaítróttin verður sæð burtur frá teimum frálíka úrslitum, sum ítróttafólkini innan ÍSB hava vunnið.

Einstaklingaítróttur stendur sum heild ikki serliga sterkur í Føroyum – eitt nú hava frælsur ítróttur og súkkling ongan altjóða limaskap, meðan badminton, borðtennis, judo og svimjing, sum øll hava altjóða limaskap, sjáldan hava hildið seg til at luttaka í altjóða kappingum.

Tað eru tey einstøku sersambondini, sum hvør í sínum lagi leggja menningararbeiðið til rættis, herundir elitu-arbeiðið, og sum mugu seta tey ítróttaligu málini fyri teirra ítróttagrein.

Tað verður tó einki felagsítróttaligt elitu-arbeiðið gjørt, og sum hevur grundarlag í formligum elitumenningarskipanum. Føroyar hava einki Team Danmark ella norska Olympiatoppen, har elitan verður savnað, greið mál verða sett fyri ítróttaligu úrslitini í OL-, HM- og EM-høpi, og lógir og skipanir gjørdar, sum tryggja ítróttafólkunum eitt nú útbúgving og rímuliga fígging til ítróttaligu lívsleiðina.

Skal tað almenna á nakran hátt stuðla undir skipaða elitumenning í Føroyum eftir slíkum leisti tillagað føroysk viðurskifti, so er greitt, at ítróttaliga umhvørvið sjálvt má seta orð á ætlanirnar og málini, og hava ætlan um, hvussu hesi mál kunnu røkkast bæði fyri einstøku ítróttagreinina og fyri ítróttin sum heild.

HÍF

Føroyar hevir luttikið á talvolympiadum í mong ár. Talvolympiadan er størsta altjóða avbjóðingin, ið føroyska talvelitan hevir sum heild, og sum er týðandi grundarlag undir menningini innan talvíróttin.

Síðstu árin eru fleiri einstaklingar eisini farnir at luttaka í altjóða kappingum. Málið er at vinna Føroyum ein altjóða stórmeistara, og hetta málið er ikki so langt burturi longur. Føroyskir útisetar í Danmark hava somuleiðis luttikið í danmarksmestarakappingini við sera góðum úrslitum.

Farna árið hevir Mentamálaráðið saman við Talvsambandinum staðið fyri royndarverkætlan við skúlatelving í Sandoyinni fyri skúlabørn upp til 11-12 ára aldur. Úrslitini hava verið sera góð bæði ítróttaliga og trivnaðarliga. Talv og hugaítrótt sum heild verður mett at hava fleiri ágóðar í skúlasamanhangi eitt nú at stuðla undir læringina, og í fleiri londum er talv partur av undirvísingini eitt nú í Íslandi og í USA.

Fyri eina komandi føroyska talvelitu er tað ikki uttan týðning, um partur av talentmenningini í veruleikan fór fram innan skúlagátt, áðrenn skipaði ítróttafelagsskapurin tók yvir.

Bridge hevir seinni árin tikið lut í evropeiskum og norðurlendskum kappingum bæði fyri kvinnur og menn.

3.4. Breiddin

Elitan er sum vera man tann smali toppurin, har úrslitini og ítróttaligu avrikini telja. Breiddin er hinvegin høvuðsparturin av ítróttinum – hetta eru børnini, tey ungu, tilkomnu og eldru, sum iðka ítrótt bæði til kapping, spæl og heilsuþót. Eyðsæð skal

elitan finna og menna ungu talentini úr breiddini, men í sjálvum sær hefur breiddarítrótturinn fleiri onnur týðandi endamál.

Umframt at víst eisini verður til tótt 2 í hesum álit, so skulu her serliga tvey viðurskipti stutt verða umrødd, nevniliga fólkaheilsa og skúlaítróttur.

Størsti parturin av virkseminum hjá ítróttafeløgnum kring landið er breiddarítrótt, bæði tá hugsað verður um arbeiðið millum børn og ung, eldri og motiónsírótt annars. Hetta virksemin hefur eyðsæð stóran týðning bæði fyri fólkaheilsuna og lokala trivnaðin.

Ítróttafeløgini kring landið standa hvør í sínum lagi og sjálvboðið fyri skipaðum heilsufremjandi tiltøkum í lokalumhvørvinum. Tað er umráðandi, at almennir so væl sum avvarðandi kommunalu myndugleikar virðismeta hetta arbeiðið. Havast má í huga, at skipanin við sjálvbodnum arbeiði er sera viðkvom og treytað av, at fólk ólønt átaka sær at nýta stóran part av frítíðini til hetta virksemin.

Ynski hjá tí almenna ella kommunalu myndugleikunum at gagnnýta ítróttin í mun til fólkaheilsuna eigur tí altíð at hava fyrilit fyri, at ítróttafeløgini eru sjálvboðin og hava avmarkaða orku.

Higartil hefur samstarvið millum skúlarnar og ítróttafeløgini verið avmarkað. Í øðrum londum eru kappingar innan skúlaítrótt mangan einastu tilboðini til børn og ung. Hetta hefur ikki verið siðvenja í Føroyum, har ítróttarørslan uttan fyri sjálva skúlaskipanina hefur staðið fyri ítróttaliga virkseminum og kappingunum fyri skúlaungdóm.

Tað er tó greitt, at samanspælið millum skúlan, ítrótt í skúlahøpi og ítrótt í ítróttafelagsskapum er øki, sum eigur at kunna geva vinning til allar partar, og tí eigur at verða troytt meira.

Tað er ein avbjóðing at finna loysnir, ið kunnu styrkja samstarvið millum skúlarnar, ið hava sítt virkseimi um dagin við løntum fakfólki, og íróttafeløgini, ið hava sítt virkseimi uttanfyri arbeiðstíð við sjálvbodnari arbeiðsmegi. Samstarvsmøguleikarnir skuldu annars verið fleiri eitt nú um høli og fólk við fakligum førleikum hvør hjá øðrum, um tiltøk og serlig átøk, um ítøkiligar undirvísingartilgongdir og verkætlanir v.m.

3.5 Íróttanlegg

Í mong ár hevur lögtingið játtað stuðul til bygging av íróttanleggum. Upphæddin í 2005 er um eina millión krónur. Á henda hátt hevur landið átikið sær at vera við til at stuðla menningini av íróttaligu karmunum úti um landið og harvið íróttinum sum heild. Játtanin røkkur tó als ikki til tær mongu byggjætlanirnar, sum eru í umbúna.

Sum meginregla hevur stuðul verið latin felagsskapum, tvs. íróttafeløgum, ið skulu byggja eitt kappróðrarneyst, felagshús, høll, vøll ella líknandi. Hesar verkætlanir hava gjarna fingið ein triðing í kommunalum stuðli og ein triðing í landskassastuðli, meðan restin hevur verið eginfígging.

Tað er nakað, ið bendir á, at feløgini ikki longur megna at bera tær ymsu byggiverkætlanirnar. Ofta er talan um smá íróttafeløg við avmarkaðum limaskara og fíggjarligum stuðlum. Hartil kemur, at føroyskur íróttur fyrst og fremst verður rikin á sjálvbodnum grundarlagi í frítíðini.

Um vit taka eina vanliga íróttahøll sum dømi, so kostar ein íróttahøll millum kr. 15-20 mió. at byggja sjálvst tó tað mest einfalda byggilistaliga sniðið verður valt. Feløgini klára illa at standa fyri sjálvum byggjarbeiðinum, og tá ið høllin er liðug, hava feløgini stórar trupulleikar at fíggja raksturin.

Tað hevur stundum verið ført fram, at bygging av ítróttanleggum fyrst og fremst er kommunal uppgáva, tvs. at kommunan hevur ábyrgd at tryggja lokalu feløgnum nøktandi virkiskarmar. Tað er tó ymiskt, hvussu einstøku kommunurnar hava átikið sær hesa ábyrgd. Eisini kann staðfestast, at ikki allar ítróttagreinar fáa somu kommunalpolitisku raðfesting, og er hetta við til at skapa ójavnvág millum ítróttagreinar. Samstarv um bygging ella samskipan av ítróttanleggum tvørtur um kommunumørk finst bert í undantaksføri, og á hesum øki hevði tað sjálvandi verið ein stórur fyrimunur, um kommunur í størri mun funnu saman um bygging av felags og nøktandi ítróttanleggum fyri eitt størri øki.

Tað er greitt, at tað í Føroyum ikki eru allar ítróttagreinar, sum hava nøktandi anleggsumstøður ella nakrar umstøður yvirhøvur, tó at tær verða iðkaðar og harafturat luttaka í altjóða kappingum.

Tað er somuleiðis ein sannroynd, at skulu Føroyar, sum eitt tað størsta limalandi í Oyggjaleikafelagsskapinum, framyvir megna at skipa fyri Oyggjaleikum á tí støði, leikirnir eru vaksnir til síðan teir vóru í Føroyum í 1989, so verður tørvur á stórum útbyggingum bæði av verandi og nýggjum ítróttanleggum. Ein møguligur olympiskur limaskapur setur eisini enn størri krøv til anleggsumstøðurnar.

Spurningurin er tí, hvønn leiklut landið skal hava í sambandi við bygging av ítróttanleggum. Veruleikin í dag er tann, at eingin samskipan fer fram á økinum. Feløg og kommunur byggja í hvør sínum lagi. ÍSF og/ella sersambondini fremja onga raðfesting ella tørvsmeting hesum viðvíkjandi. Landið veitir stuðul, men uttan yvirskipaða raðfesting ella ítøkiliga ítróttapolitiska ætlan.

Skal visjónin og málsetningurin um, at Føroyar skulu verða vertir fyri Oyggjaleikunum í seinasta lagi 2015 og annars bjóða seg fram at hýsa størri og smærri altjóða kappingum, so er greitt, at fleiri íløgur skulu gerast í ítróttanlegg, ið neyðturvuliga mugu lúka øll altjóða krøv.

Oyggjalondini Isle of Man, Guernsey og Hetland eru góð dømi í so máta, har bygd eru samhangandi ítróttadeplar í sambandi við Oyggjaleikir í hesum oyggjum, og sum aftaná leikirnar eru týðandi og varðandi karmar um framhaldandi menningina í ítróttavirkseminum.

Meðan kommunurnar eiga at taka støði í at tryggja lokala ítróttavirkseminum góðar fysiskar karmar, so metir arbeiðsbólkurin, at landið eigur at leggja seg eftir at luttaka fíggarliga í bygging av landsítróttanleggum, tvs. anleggum, sum lúka øll altjóða krøv, og har talan í høvuðsheitum bert er um eitt slíkt anlegg í øllum landinum.

Og tað er greitt, at her má tað verða ÍSF, sum setur út í kortið í samstarvi við almennu myndugleikarnar. Tað er ÍSF, sum má gera av, um og nær Føroyar skulu verða vertir fyri Oyggjaleikum, og í hesum sambandi, hvussu anleggskarmarnir skulu byggjast út.

Ítróttapolitiski vinningurin er, at tað á henda hátt ber betri til at skipa byggingina av neyðugum ítróttanleggum út frá eini tørvsmeting og raðfesting, sum ÍSF hevur sett.

4. Niðurstøður og tilmæli

Arbeidsbólkurin hevur í hesum álitum lýst ymsar yvirskipaðar tættir í føroyskum ítrótti, og hevur somuleiðis sett upp visjónir fyri almennan føroyskan ítróttapolitikk, sum mettt verður kunnu setast í verk næstu árinum.

Tað er av stórum týðningi, at gongd verður sett á eitt veruligt og støðugt ítróttapolitiskt kjak, so at hesin so týðandi mentanartáttur framhaldandi kann mennast, og vónandi kunnu visjónirnar og álitid annars vera við til at birta undir hetta kjak.

Høvuðsniðurstøðan hjá arbeidsbólkinum er, at føroyska ítróttarørslan stendur ov spjadd, og at ÍSF sum savnandi landsfelagskapur fyri føroyskan ítrótt undir verandi skipan ikki megnar at virka fyri felagsítróttaligu áhugamálunum í nóg stóran mun.

Tað er tí alneyðugt, at ÍSF verður styrkt umsitingarliga og fakliga soleiðis, at ÍSF saman við sersambondunum kann raðfesta og loysa nakrar av mest týðandi uppgávuunum hjá ítróttinum sum heild, og sum samstundis hava stóran mentanarligan og samfelagsligan týðning. ÍSF eigur í hesum sambandi at tryggja eina støðuga menningartilgongd hjá ítróttinum sum heild serliga

- ? at skipa umstøður fyri virknari og áhaldandi luttøku og sjónliggering í altjóða samstarvinum, og at føroyingar tí í nógv størri mun átaka sær eitt nú nevndarsessir og aðalskrivarauppgávur í altjóða ítróttafelagsskapum
- ? at skipa fyri miðsavnaðari førleikamenning, skeiðum og ráðgeving til ítróttaleiðarar, feløg og sersambond, og regluliga at standa fyri ráðstevnum, evnisdøgum og upplýsing annars um ítróttalig viðurskifti
- ? at raðfesta og seta ítøkilig ítróttalig mál

- ? at raðfesta og samskipa útbyggingarætlanir av neyðugum og altjóða góðkendum ítróttanleggum soleiðis, at Føroyar í nógv størri mun kunnu átaka sær at skipa fyri altjóða kappingum, og at føroyskur ítróttur hevur nøktandi anleggsumstøður.

Tað er fyrst og fremst ítrótturin sjálvur, sum hevur ábyrgdina at seta út í kortið tey ítøkilig langtíðarmálini fyri ítróttaliga virksemd og menningi av hesum. Men tað er greitt, at landið eins væl og kommunurnar hava stóra ábyrgd at tryggja ítróttinum mennandi virkismøguleikar. Sum heild er tørvur á orðaðum kommunalum ítróttapolitikki. Somuleiðis er av stórum týðningi, at tað frá landspolitiskari síðu verður sett orð á, hvørji mið og mál landið hevur við landskassastuðlinum til ítrótt sum heild.

Almenna stuðulsjáttanin á fíggjarløgtingslógini til ÍSF verður neyvan at hækka komandi árin. So sum býtið av játtanini er nú, ber ikki til at styrkja ÍSF umsitingarlaga og fakliga, tvs. at miðsavna omanfyri nevndu uppgávur. Tí er neyðugt at fremja umskipanir av stuðulsbýtinum innan ÍSF.

Sum part av eini almennari raðfesting av landskassastuðlinum til ÍSF verður mælt til, at allur ella meginparturin av stuðlinum á lögtingsfíggjarlógini verður markaður beinleiðis til miðsavnaða felagsítróttaliga arbeiðið hjá ÍSF, serstakliga til røkt av og luttøku í altjóða samstarvi, skipaðari førleikamenning av ítróttaleiðarum v.m. og fremjan av menningarætlanum fyri ítróttin sum heild. Ein slík raðfesting vil eisini tæna yvirskipaðu samfelagsligu ítróttááhugamálanum hjá tí almenna munandi betri enn nú.

Sum part av eini skipaðari menningarætlan fyri føroyskan ítrótt eigur ÍSF at bjóða Føroyar fram sum vertslan til Oygjaleikir. Hetta krevur drúgva fyrireiking ikki bara ítróttaliga. Mælt verður til, at eitt hóskandi høvi at fyriskipa Oygjaleikir í Føroyum er 2015.

Í hesum sambandi er sera umráðandi, at framtíðar Oyggjaleikir í Føroyum verða brúktir sum liður í einari støðugari menningartilgongd fyri ítróttin, heldur enn sum eitt avmarkað mál í sær sjálvum.

Fyri at røkka hesum er neyðugt, at ÍSF í samráð við sersambondini, almennar og kommunalar myndugleikar fremja eina ítróttaliga menningarætlan, ið tekur hædd fyri bæði nýbygging av ítróttanleggum og ábøtum á verandi ítróttanlegg, og sum eisini leggur lunnar undir eina støðuga menning av ítróttaligu avrikunum innan allar tær ítróttagreinir, ið verða íðkaðar í Føroyum.

Samanumtikið er arbeðsbólkurin av teirri fatan, at við at styrkja og menna miðsavnaðu virkismøguleikarnar hjá ÍSF bæði mótvegis sersambondunum og limafeløgnum, ymsu altjóða sambondunum og føroyska samfelagnum annars, verður tryggjað eitt haldgott grundarlag fyri eini støðugari menningartilgongd fyri allan føroyskan ítrótt.

Eru spurningar til álitid ella annað hesum viðvíkjandi, ber altíð til at venda sær til Sølva Reinert Hansen, ítróttan- og ungdómsráðgeva í ÍSF, tlf. 22 12 26 ella srh@isf.fo.